

Naslov članka/Article:

Učenje učenja – ter formativno spremljanje: spet novi poskusi ali priložnost za dijake?

Learning to Learn and Formative Assessment: Yet Another Experiment or an Opportunity for Secondary School Students?

Avtor/Author:

Klavdija Mele

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Vzgoja in izobraževanje 3/2017, letnik 48

ISSN 0350-5065

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2017

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/vzgoja-in-izobrazevanje/>

Klavdija Mele, Gimnazija Šentvid

UČENJE UČENJA TER FORMATIVNO SPREMLJANJE: SPET NOVI POSKUSI ALI PRILOŽNOST ZA DIJAKE?

Ob zaključku triletnega projekta *Učenje učenja* sem poskušala strniti nekaj razmišljanj in deliti nekatere izkušnje, ki sem jih pridobila v tem obdobju.

Eden izmed mojih bivših dijakov je nadaljeval študij v Ameriki, danes pa se uspešno prebija v poslovni svet na področju trženja. V enem izmed svojih razmišljanj o šoli oz. šolskem sistemu je povedal, da je pridobil ogromno informacij, ni pa ga šola ni naučila nekaterih ključnih stvari za življenje, kot sta na primer zastavljanje ciljev in načrtovanje dela. Tako je razmišljal odličen dijak, ki z učenjem ni imel težav. Vprašamo se lahko, kako pomembna morata biti ta elementa šele za dijake, ki se soočajo z učnimi težavami.

Spremembe, ki so potrebne pri poučevanju, so nujne. Fokus se mora prenesti z učitelja, table in krede na dijaka. Ne bom zanikala, da se mi zdi več kot samo paradoksalno, (če primerjam svoja srednješolska leta s temi, ko sama poučujem), da vedno več časa posvečamo iskanju različnih načinov, kako dijake pripraviti do dela in v končni fazi do znanja. Verjetno ni treba omenjati sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, s katero imajo neomejene možnosti dostopanja do vseh informacij, rezultati pa niso taki, kot bi si jih želela ali kakršne pričakujem. Narobe svet?

PRVI STIKI

Z drugačnim načinom poučevanja sem se srečala pri poskusu uvajanja evropskega jezikovnega listovnika. Ponudil mi je drugačen vidik dela in vrednotenja ter spoznanje, da dijak ne potrebuje odličnosti, da doseže neki cilj, da mora razmišljati, kaj je njegov cilj in kaj bo naredil, da ga bo dosegel, da je možno oceno pridobiti tudi drugače, kot le s sumativnim ocenjevanjem, če izpostavim samo tiste elemente, ki se mi zdijo najpomembnejši.

KRATEK CELOSTNI PREGLED PROJEKTA

Vključitev v projekt *Učenje učenja* je bila tako precej lahka odločitev, ki pa vsekakor ni pomenila, da sem vse informacije in naloge sprejemala odprtih rok. V vsako spremembo je treba trdno verjeti in v njej videti smisel, šele potem jo je moč uspešno prenesti na dijake. Včasih kljub prepričanosti in dobri veri ne gre, ker sprememb dijaki ne ponotranjijo tako, kot od njih pričakujemo. Sama že vrsto let vztrajam pri določenih elementih učenja (samoevalvacija, izdelava

lastnega slovarja) in tako z gotovostjo trdim, da koristnost prepoznavajo predvsem boljši dijaki, slabši se na deklarativni ravni s tem strinjajo, vendar tega ne ponotranjijo, samoevalvacijo še, slovarja pa nikakor. Druge novosti, kot so na primer grafični organizatorji, se jim zdijo zabavne (npr. ribja kost, sploh če so likovno spretni), nekatere koristne (primerjalna matrika, hierarhično pojmovna mreža), le miselni vzorec pa je tisti, ki ga prinesejo s seboj iz osnovne šole in ki se jim zdi dober. Priznati moram, da praviloma ne naletim na učinkovit miselni vzorec, ki bi vseboval samo pomembne informacije. Praviloma so ti miselni vzorci dolgi prepisi iz prvotnega besedila, zato se je tudi izdelovanja učinkovitih miselnih vzorcev treba učiti.

Formativno spremljanje pa je za dijake in ne nazadnje tudi za učitelje velika novost. Sama sem že tudi prej uporabljala posamezne elemente formativnega učenja, v projektu pa smo jih ubesedili, naredili vidne in jih začeli osmišljovati. V zadnjem letu projekta sem eno od učnih enot skušala izvesti po načelih formativnega učenja. Za pripravo sem kot začetnica v tej praksi sicer porabila precej več časa, kot bi bilo priporočljivo, ne da bi dosegla izrazito boljše rezultate, vendar z ugotovitvijo dijakov, da jim je bil tak način všeč in da še nikoli niso imeli priložnosti sooblikovati pouk ter v končni fazi biti tisti, ki so ocenjevali. Torej, samo en poskus ne bo dovolj, da postavim končno oceno. Potrebno bo trdo delo, predvsem pa vztrajanje in kritična refleksija, ki bo vodila k izboljševanju dela v razredu in h končnemu cilju – dijakovemu sprejetju odgovornosti zaučenje oz. usvojitve znanja. Velja namreč stara modrost, »Nikogar ne moremo naučiti ničesar, če tega sam noče.« Prav je, da dijakom pomagamo do te mere, da se bodo želeli naučiti zaradi znanja in ne zaradi šolskega sistema, ki zahteva pozitivne ocene.

PRVO LETO

V projekt *Učenje učenja* smo vključili celotni kolektiv, tako da so dijaki od vseh učiteljev slišali ključne informacije o učenju in pomnjenju, vsak od nas pa jim je predstavil tudi enega izmed grafičnih organizatorjev. Dijaki so tako na teoretični ravni zelo dobro opremljeni z orodjem, si pa želimo, da bi ga tudi čim več samostojno uporabljali. Zame je bil največji izziv oblikovanje hierarhične pojmovne mreže na podlagi gramatikalnih vaj glede na to, da pri drugem tujem jeziku ne delamo pogosto z daljšimi besedili.

DRUGO LETO

Drugo leto projekta je bilo namenjeno samoevalvaciji in oblikovanju kriterijev ocenjevanja. Kot sem že omenila, že vrsto let uporabljam samoocenjevanje, ki sem ga spoznala pri evropskem jezikovnem listovniku. Prilagodila sem ga do te mere, da t. i. »znam trditve« oblikujemo skupaj z dijaki pri pouku. Zelo natančno opredelimo, kaj je treba znati, nato pa se sami ocenijo v kategorijah, ki sem jih v skladu s pozitivno naravnostjo poimenovala: to mi gre res dobro, včasih potrebujem pomoč in to je še pretežko zame. Vsak dijak naj bi tudi razmislil o tem, katere strategije bo uporabil za doseganje cilja. Težko rečem, da so zaradi tega rezultati boljši, vsekakor pa se dijaki počutijo varni zaradi natančno opredeljenih vsebin. Kar nekaj jih pride na individualne ure ali po nasvet, kako naj se učijo, da bodo dosegli neki cilj. Zanimivo je, da največkrat sprašujejo o tem, kako naj se naučijo besed.

Dragoceni izkušnji sta bili tudi oblikovanje kriterijev ocenjevanja in ocenjevanje samo. Izvedla sem ju v drugem letu, v tretjem pa že v sklopu formativnega spremljanja. V tretjem letniku so dijaki po obravnavi pisali spis z naslovom Španščina in jaz. Edino navodilo je bilo, da naj razmišljajo o svojem učenju in uporabijo na novo pridobljeno znanje. Ko so napisali spise, sem jih s ciljem, da bi imeli predstavo o slovničnih napakah, popravila. Ravno tako nisem želela, da bi si bili spisi podobni, kar hote ali ne naredimo z določevanjem kriterijev za vsebine. Nato sem jih razdelila v skupine po pet ali šest, kjer so oblikovali kriterije ocenjevanja in po njih tudi oceniti spise vseh članov v skupini. Podali so številčno oceno skupaj z opisno, kar je služilo kot odlična medvrstniška povratna informacija. Dijaki so ocenjevali premišljeno, kritično, zelo natančno so opredelili vsebino, več težav so imeli pri opredelitvi jezikovnih in leksikalnih napak. Prvič so bili postavljeni v vlogo ocenjevalcev, kar jim je bilo všeč, po drugi strani pa so razmišljali o tem, kako se napiše dober spis, in verjamem, da so jim pridobljene izkušnje prišle zelo prav.

ZADNJE LETO

Pri formativnem spremljanju sem imela nekaj strahov glede obsežnosti in kompleksnosti. Danes razumem, da ni treba takoj začeti izvajati vseh elementov, da pa je dobro, če jih je vključenih čim več, da ne more obstajati enoten obrazec za vse predmete, da so prilagoditve smiselne in potrebne, predvsem pa sem uvidela, da je tak način poučevanja popolnoma sprejemljiv, za dijake zanimiv, zame pa predstavlja skok iz varnega in predvidljivega okolja v nov profesionalni izziv.

V prvem letniku smo predelali eno enoto po načelu formativnega učenja. Šli smo skozi vse faze. Na koncu je nastalo nekaj prav ličnih izdelkov, dijakom pa je ostala dragocena

izkušnja o timskem sodelovanju, določanju kriterijev, medvrstniški povratni informaciji in ocenjevanju. Osredotočila se bom samo na en element, ki smo ga izvedli. Postavila sem hipotezo, da dijaki ob branju besedila ne prepoznajo vseh neznanih besed. PREBRALI so besedilo, IZPISALI neznane besede, prej pa smo povedali, da je neznana beseda vsaka, ki je človek ne zna aktivno uporabljati. Po končani dejavnosti so pisali kratek test besedišča s pomočjo slovarjev, ki so jih izdelali sami. Te teste so potem popravljali sošolci s pomočjo svojih slovarjev. In rezultat? 13 dijakov od 24 je doseglo vsaj polovico točk, nihče pa ni pisal več kot 80-odstotno. In ko sem na koncu še sama pregledovala teste, sem še našla napake. Hipoteza se je več kot samo potrdila. Dijaki so prehitri, premalo razmišljajo o znanju ne glede na to, da jih opozarjamo, da razumeti še ne pomeni znati, da slabše berejo ali pa so preprosto prehitro zadovoljni. Enako vajo sem ponovila tudi v višjih letnikih in rezultati so bili podobni.

OB KONCU PROJEKTA

Če bi morala odgovoriti na vprašanje, kakšen tip učitelja sem, bi verjetno rekla, da sem zelo strukturirana, da imam rada red, preglednost in jasnost. Verjetno bi dodala, da kljub dvajsetletnim izkušnjam v šolstvu še vedno iščem pravi način, s katerim bi pri dijakih spodbudila motivacijo in dosegala boljše rezultate, kot jih dosegam zdaj. Da pravzaprav vedno znova poskušam uvesti kaj novega, drugačnega, kar koli, s čimer bi pritegnila pozornost dijakov, jih ozaveščala o lastni odgovornosti za učenje in znanje, vzbudila njihovo vedoželjnost, da bi raziskovali še dlje, da bi dvomili, raziskovali in odkrivali nova vedenja. Kakšna je torej moja vloga? Verjetno bi moral učitelj postati usmerjevalec, saj so tako rekoč vsi podatki dijakom na dosegu roke. Vloga novodobnega učitelja je, da bo dijaka naučil, kako si ustvariti red v vsebinah, iz katerih bo lahko črpal znanje, da ga bo naučil kritičnosti, da ga bo naučil, kako naj si zastavlja cilje in katere strategije naj ubira, da jih bo dosegel, da ga bo naučil medvrstniškega sodelovanja, da bo znal prositi za pomoč in jo tudi nuditi, da svojega znanja ne bo egoistično hranil zase, temveč ga bo pripravljen deliti z drugimi. Dvomim, da bo učenje vedno v veselje, sploh za tiste vsebine, ki dijakom niso blizu, lahko pa naredimo vse, da ne bo travmatično.

V teh treh letih izobraževanja sem pridobila precej znanja in nekaj konkretnih smernic, s katerimi bom lahko dosegla, da bodo dijaki lažje sledili ciljem, pa naj bodo to tisti, ki so zapisani v učnem načrtu, moji letni pripravi, mojih urnih pripravah, ali zelo preprosto tistim notranjim ciljem, ki si jih zada dijak ali jaz. Moj notranji cilj je dosežen takrat, ko vidim iskrice v očeh dijakov in iskreno hvaležnost za znanje in vedenje, ki sem jim ga ponudila. Trdno verjamem, da jim bom z novopridobljenim znanjem lahko nudila še več.